

in the modern educational space. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 3, 25–30).

SUMMARY

Bahmet Andrii. The Use of Multimedia Technologies for Modeling Intercultural Communicative Situations in Foreign Language Teacher Education.

The article substantiates the pedagogical relevance of using multimedia technologies as a means of modelling intercultural communicative situations in the professional training of future foreign language teachers. The topic is driven by the digitalisation of education, the growing intensity of intercultural contacts, and the need to develop not only linguistic but also intercultural competence, which enables tolerant interaction, partnership-based dialogue, and appropriate resolution of misunderstandings in multicultural contexts.

Intercultural competence is viewed as an integral professional quality that combines knowledge of cultural diversity, value orientations (openness, respect, non-discrimination), communicative-behavioural skills (clarifying meanings, argumentation, de-escalation of conflict), and reflective awareness. It is shown that online platforms, authentic video materials, interactive simulations, virtual tours, and virtual exchange formats create conditions for guided intercultural contact and for reproducing typical situations of professional interaction (explaining cultural norms, working with different communication styles, responding to value-based differences, and overcoming stereotypes).

The key didactic affordances of multimedia are identified: акмуанізація культурних значень через аудіовізуальні контексти; розвиток критичного аналізу медіатекстів; тренування емпатичного слухання та інтерпретації прагматики висловлювань; будівництво стратегій для управління невпевненістю та тривогою в міжгруповій комунікації; та організування рефлексії та самокорекції на основі зворотного зв'язку. А підхід до розробки уроку пропонується, який інтегрує сценарійно-моделювання, завдання, орієнтовані на практику, та оцінювання результатів за критеріями, такими як комунікативна чутливість, толерантність, готовність до співпраці, та здатність проводити міжкультурний діалог. Стаття висновок, що систематична інтеграція мультимедійних технологій зміцнює практичну орієнтацію вчителів іноземної мови та забезпечує цільовий розвиток міжкультурної компетентності.

Key words: *multimedia technologies, intercultural communication, intercultural competence, modelling communicative situations, online platforms, authentic video, interactive simulations, virtual tours, virtual exchanges, foreign language teacher education.*

УДК 37.091.12:37.013.73

Марина Бойченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-0543-8832

DOI 10.24139/2312-5993/2025.05/301-310

ФОРМУВАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті розкрито проблему формування етнопедagogічної культури майбутнього вчителя на основі національних цінностей як важливої складової його професійної підготовки. Актуальність дослідження зумовлена сучасними соціокультурними трансформаціями, потребою збереження національної

ідентичності та посиленням ролі вчителя як носія й транслятора духовних, культурних і моральних орієнтирів суспільства. Обґрунтовано сутність понять «етнопедагогічна культура», «національні цінності», «професійна підготовка майбутнього вчителя» та визначено їх взаємозв'язок у системі педагогічної освіти.

У статті акцентовано увагу на тому, що національні цінності – мова, традиції, звичаї, обряди, народна педагогічна мудрість, історична пам'ять – виступають змістовою основою формування етнопедагогічної культури майбутнього педагога. Визначено основні педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню зазначеної культури у процесі фахової підготовки, зокрема інтеграцію етнопедагогічного змісту в освітні компоненти, використання активних і творчих методів навчання, залучення студентів до народознавчої та виховної діяльності.

Підкреслено, що сформована етнопедагогічна культура забезпечує здатність майбутнього вчителя реалізовувати виховний потенціал національних цінностей у професійній діяльності, сприяє розвитку національної свідомості учнів, вихованню патріотизму, духовності та поваги до культурної спадщини українського народу. Матеріали статті можуть бути використані у процесі підготовки майбутніх педагогів та вдосконалення змісту педагогічної освіти.

Ключові слова: етнопедагогічна культура, національні цінності, майбутній вчитель, професійна підготовка, народна педагогіка, національна ідентичність, виховання.

Постановка проблеми. Сучасні суспільні трансформації, зумовлені глобалізаційними процесами, цифровізацією освіти та переоцінкою духовних орієнтирів, актуалізують потребу оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя. Особливого значення в цих умовах набуває проблема збереження й утвердження національної ідентичності, що безпосередньо пов'язано з формуванням етнопедагогічної культури педагога. Саме вчитель виступає ключовою фігурою у процесі передавання національних цінностей, традицій, норм і зразків поведінки молодому поколінню. Водночас сучасна педагогічна освіта не завжди достатньо орієнтована на цілеспрямоване використання потенціалу народної педагогіки у фаховій підготовці студентів.

Сьогодні наукове питання етнопедагогічної культури майбутнього вчителя розглядається фрагментарно, без належного системного осмислення ролі національних цінностей як її змістової основи. Недостатня увага до цього аспекту знижує ефективність виховної діяльності педагога та ускладнює формування національної свідомості учнів. В умовах реформування освіти та впровадження компетентнісного підходу зростає потреба у вчителеві, здатному інтегрувати національно-культурний досвід у сучасний освітній процес. Формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя сприяє розвитку його

професійної самосвідомості, духовності та ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим актуалізується необхідність наукового обґрунтування педагогічних умов і шляхів формування етнопедагогічної культури майбутніх учителів на основі національних цінностей.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасному науково-педагогічному дискурсі національні цінності розглядаються як визначальна основа формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя. У працях А. Алексюка, Г. Балла, А. Бойка, С. Вітвицької, Ф. Гоноболіна, П. Гусака, Н. Кузьміної, Г. Маркової, Н. Ничкало, І. Підласого, Л. Пуховської, О. Савченко, В. Сластьоніна, І. Зязюна, В. Юрченка та інших науковців обґрунтовується провідна роль національних цінностей у професійному становленні педагога та їх значення для збереження культурної спадщини народу.

Наукові дослідження О. Березюка, О. Вишневського, Г. Волкова, В. Кононенка, Л. Кравченко, Н. Лисенко, Л. Маєвської, Ю. Махмутова, В. Мосященка, М. Стельмаховича, В. Струманського, Є. Сявавка та інших учених акцентують увагу на тому, що саме система національних цінностей, втілена у традиціях, звичаях, мові та народній педагогіці, становить змістове підґрунтя етнопедагогічної культури особистості.

У працях О. Вашак, Л. Йовенко, О. Семенов, М. Харитонові, В. Штікаревої та інших дослідників національні цінності визначаються ключовим чинником формування світогляду майбутнього вчителя та розвитку його здатності реалізовувати етнопедагогічні ідеї у професійній діяльності. Окрему увагу впливу сучасних суспільних викликів, зокрема воєнного стану, на трансформацію національних цінностей, ідентичності та ментальності майбутніх педагогів приділено у наукових працях Н. Сулаєвої та І. Трубавіної.

Дослідження О. Кочерги й О. Бережюк засвідчують, що інтеграція фундаментальної педагогічної підготовки з національно-ціннісним та етнопедагогічним компонентами сприяє цілісному формуванню етнопедагогічної культури вчителя. Водночас у наукових розвідках Т. Панко та Н. Сілістрару запропоновано критерії й рівні сформованості етнопедагогічної компетентності, що ґрунтуються на засвоєнні та усвідомленні національних цінностей як базису професійної культури майбутнього педагога.

Мета статті – теоретично обґрунтувати ролі національних цінностей у формуванні етнопедагогічної культури майбутнього вчителя та визначенні педагогічних умов і шляхів їх ефективної

реалізації у процесі професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі було застосовано такі методи дослідження: теоретичні, зокрема аналіз педагогічної літератури та матеріалів періодичних видань з теми дослідження; структурно-логічний аналіз і систематизація наукових підходів; порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; узагальнення отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська освіта ставить за мету не лише передати знання, а й сформувати особистість, здатну до свідомого громадянства, патріотизму та міжкультурного діалогу. Важливим компонентом цього процесу є етнопедагогічна культура майбутнього вчителя, яка забезпечує усвідомлення національних цінностей, традицій та моральних норм. Розвиток етнопедагогічної культури сприяє формуванню компетентностей педагога, необхідних для виховання учнів у демократичному, культурно багатому і соціально відповідальному суспільстві.

Концепція Нової української школи наголошує, що новий «стандарт та його похідні – освітні й навчальні програми – реалізують розуміння людської гідності як ключового поняття демократичної школи, що, з одного боку, розширює межі професійної свободи вчителя та покладає на нього відповідальність за освітній процес, а з іншого – надає здобувачам освіти ширший вибір (зокрема через індивідуальне профілювання у старшій школі) і водночас зобов'язує їх нести відповідальність за власне навчання» (Нова українська школа).

Відповідно до Конституції України (частина перша статті 3), «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (Конституція України).

У цьому контексті, як зазначає В. Крисаченко, людина постає найвищою національною цінністю, навколо якої вибудовується вся система нормативних відносин як усередині держави, так і в її взаємодії з зовнішніми партнерами. Учений розглядає людину як національну цінність у трьох ієрархічних вимірах: особистісному, спільнотному та загальнонаціональному — як сукупному вираженні всіх громадян

держави. Відповідно, національні цінності мають змістове й об'ємне наповнення на всіх зазначених рівнях – від особистісно-екзистенційного, міжособистісного та міжгрупового до синергетичних вимог безпеки, розвитку й добробуту (Krysachenko, 2022).

Згідно із Законом України «Про вищу освіту», вища освіта визначається як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей та інших компетентностей, набутих у закладі вищої освіти (науковій установі) за відповідною галуззю знань для здобуття певної кваліфікації на рівнях вищої освіти, що є складнішими за рівень повної загальної середньої освіти (Закон України. № 1556-VII).

Тому, поряд із набуттям загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання за спеціальністю, майбутній учитель формується як особистість, патріот і громадянин із високим рівнем національно-ціннісних орієнтацій, здатний формувати індивідуальний світогляд молодого покоління. Нова українська школа орієнтована на формування цінностей, що є запорукою щасливого особистісного життя та успішної взаємодії з суспільством. Освітній процес розглядається як невід'ємна складова виховання і спрямовується на формування в учнів загальнолюдських цінностей, зокрема морально-етичних (чесність, гідність, справедливість, турбота, повага до себе й інших, шанобливе ставлення до життя) та соціально-політичних (патріотизм, національна самоідентичність, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови й культури, довілля, закону та Конституції, солідарність, відповідальність).

Звернімося до наукових поглядів щодо змісту поняття «цінності». Відомий сучасний науковець Я. Грицак трактує цінності як явище, що може мати різні визначення. На його думку, для усвідомлення власних цінностей варто відповісти на запитання, заради чого людина готова не спати ночами, відмовитися від частини стипендії чи заробітної плати, а за потреби – пожертвувати здоров'ям або навіть життям. Водночас дослідник уточнює, що цінності можуть мати як позитивний, так і негативний характер та не тотожні інтересам (Hrytsak, 2016).

Етнокультура в Україні формується насамперед на основі культурних, духовних та поведінкових традицій українського народу як титульної нації, водночас вона збагачується внесками різних етнічних спільнот, що проживають на території держави. Вона є результатом

колективної історичної творчості поколінь, поєднує матеріальні та нематеріальні цінності, накопичені протягом століть, і водночас відзначається динамічністю, адекватною сучасним соціокультурним викликам. Етнокультура охоплює сталі елементи – звичаї, обряди, вірування, традиційний фольклор, мову, ремесла, народну музику – і взаємодіє з новими культурними практиками та інноваціями, що виникають у сучасному українському суспільстві.

Як показує дослідження С. Романюк ключову роль у формуванні національної та культурної свідомості молодших школярів відіграє етнокультурний компонент навчання. Він ґрунтується на історичній правді, традиційних національних цінностях та принципах патріотизму. Завдяки цьому діти усвідомлюють свою належність до України, розуміють культурно-історичну цілісність держави та багатоманіття її регіональних і етнічних проявів (Romaniuk, 2023).

Важливим аспектом є те, що етнокультурний компонент не лише передає традиції, а й сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, соціальної відповідальності та громадянської ідентичності учнів. Він забезпечує інтеграцію знань про минуле та сучасне української нації з розвитком критичного мислення, творчих здібностей і здатності до міжкультурного діалогу. Таким чином, етнокультура виступає як основа виховання майбутніх громадян, здатних цінувати національні традиції, водночас відкритих до взаємозбагачення з іншими культурними спільнотами.

Дослідження Н. Сулаєвої засвідчило, що ефективно формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти досягається тоді, коли поєднується системне опанування фундаментальних освітніх дисциплін із активною участю у творчих колективах і мистецьких студіях національного спрямування (Sulaieva, 2023). Такий інтегрований підхід сприяє поглибленню розуміння етнічних традицій, розвитку національної самосвідомості, формуванню морально-етичних принципів та соціальної відповідальності студентів. Він забезпечує розвиток культурної ідентичності майбутніх педагогів, збагачує їхню ментальність, сприяє усвідомленню власної ролі як носіїв і зберігачів етнокультурної спадщини українського народу.

Крім того, участь у національно орієнтованих творчих колективах стимулює розвиток креативності, міжособистісних комунікативних навичок і здатності до міжкультурного діалогу. Це дозволяє студентам не лише засвоювати знання про культурні традиції, а й активно відтворювати їх у власній професійній діяльності, інтегруючи

національні цінності у педагогічну практику. Важливим аспектом є також формування усвідомленого ставлення до історичної спадщини, що зміцнює громадянську позицію та патріотичну ідентичність майбутніх учителів, роблячи їх носіями і трансляторами української етнокультури в освітньому процесі.

Етнопедагогічна культура визначається як інтегративна система знань, умінь, цінностей та педагогічних практик, що дозволяють майбутньому вчителю ефективно поєднувати освітній процес із національними традиціями. Вона включає:

1. Пізнавальний компонент, який передбачає знання з етнопедагогіки, історії освіти, культурології, фольклористики та моральної педагогіки;

2. Ціннісний компонент, що формує у майбутнього вчителя патріотизм, національну свідомість, повагу до культурної спадщини та моральні принципи;

3. Практичний компонент, який реалізується через участь студентів у національно орієнтованих проектах, творчих колективах, майстер-класах, музеєзнавчих експедиціях і волонтерських програмах.

Національні цінності в даному аспекті виступають фундаментом розвитку особистості вчителя. Вони включають повагу до історії та культури, чесність, толерантність, відповідальність, громадянську активність і здатність до міжкультурного діалогу.

Ефективне формування національних цінностей як ключового елементу етнопедагогічної культури майбутнього вчителя потребує поєднання теоретичного обґрунтування та практичної реалізації через інноваційні освітні форми. У навчальному процесі це може здійснюватися через такі підходи:

А) проектна діяльність із локальної історії: організація міні-досліджень «Таємниці рідного краю» з вивченням історичних місць, архітектурних пам'яток і місцевих легенд; створення інтерактивних карт «Культурні сліди нашої громади» з фотографіями, відео та аудіозаписами; підготовка студентських путівників або онлайн-карт про маловідомі культурні локації.

Б) творчі етнокультурні практикуми: проведення фотопроєктів «Свята та обряди моєї родини», відеопроєктів про сучасні традиції в регіоні; організація колективних театралізованих постановок народних казок або історичних епізодів; створення студентських подкастів про кулінарні традиції різних областей України.

В) міждисциплінарні інтеграції: інтеграція історії, географії та мистецтва у форматі «Культурний маршрут рідного краю», де студенти досліджують локальні культурні явища через призму різних дисциплін; курс «Музика та ідентичність», що поєднує музикознавство, історію та соціологію для аналізу ролі національної музики у сучасному суспільстві; дослідницькі семінари «Екологія і традиції», які вивчають взаємозв'язок між природокористуванням та культурними практиками.

Г) сучасні цифрові та інтерактивні технології: розробка інтерактивних віртуальних експозицій «Культурна мозаїка України» з елементами 3D та VR; створення спільнот у соціальних мережах для популяризації регіональних ремесел та народних промислів; проведення онлайн-зустрічей з майстрами народного мистецтва, етнографами та сучасними митцями через платформи відеоконференцій.

У сучасних умовах воєнного часу педагогічна робота з формування національних цінностей передбачає поєднання навчання та соціальної активності. Це можуть бути інтегровані проєкти, що охоплюють історичні, культурні та мистецькі аспекти, спрямовані на дослідження традицій рідного краю, відтворення обрядів та свят, а також надання підтримки дітям і сім'ям, які постраждали від війни, через освітні та творчі ініціативи.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У ході дослідження було визначено, що формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя є важливим чинником розвитку професійної компетентності та особистісного становлення педагога. Національні цінності виступають фундаментом, який сприяє глибокому усвідомленню культурних, моральних та освітніх традицій рідного народу. Аналіз наукових джерел і педагогічної практики дозволив встановити, що ефективно формування етнопедагогічної культури включає інтеграцію знань про національні традиції, історію освіти, фольклор, звичаї та етичні норми в навчально-виховний процес.

Формування етнопедагогічної культури сприяє розвитку у майбутніх учителів ціннісного ставлення до культурного різноманіття, толерантності, професійної етики та здатності реалізовувати освітні завдання з урахуванням культурного контексту. Запровадження системних методів етнопедагогічної підготовки в освітньому процесі дозволяє не лише підвищити якість професійної підготовки педагогів, а й зміцнити національну ідентичність та патріотичне виховання учнів.

Отже, інтеграція національних цінностей у підготовку майбутніх учителів є необхідною умовою формування високорозвиненої етнопедагогічної культури, здатної забезпечити ефективну педагогічну діяльність у сучасному освітньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонюк, М. (1995). Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи. *Сучасні педагогічні технології у вищій школі* : наук.-метод. зб. Київ, 111. (Antoniuk, M. (1995). Psychological features of forming students' skills and abilities of independent work. *Modern pedagogical technologies in higher education*. Kyiv, 111.).
- Конституція України. URL: <https://www.spfu.gov.ua/documents/1757.html>. (Constitution of Ukraine. URL: <https://www.spfu.gov.ua/documents/1757.html>).
- Лозова, В. І. (1997). *Теоретичні основи виховання і навчання* : навч. посіб. для студентів пед. навч. закладів. Харків, 338. (Lozova, V. I. (1997). *Theoretical foundations of education and teaching*: textbook for students of pedagogical institutions. Kharkiv, 338.).
- Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (New Ukrainian School. Conceptual principles of secondary school reform. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>).
- Про вищу освіту : Закон України. (2014). 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18/en/ed20260627>. (On Higher Education: Law of Ukraine. (2014). 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18/en/ed20260627>).
- Нрыtsak, Y. (2016). *Selected issues of European history : lecture course. Values*. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/841/8_Vvalues_lectio.pdf?sequence=23&isAllowed=y
- Krysachenko, V. (2022). National values of Ukraine: essence, diversity, consolidation potential. *Ukrainian Studies*, 1(82), 28–50. URL: <http://journal.ndiu.org.ua/issue/view/15201>
- Romaniuk, S. (2023). Ethno-cultural component in modern primary education. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, 28, 31–35. URL: <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.28.31-35>
- Sulaieva, N. (2023). Features of future teacher's ethnocultural competence formation in the conditions of martial law. *Pedagogical sciences*, 81, 34–39. URL: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289368>

SUMMARY

Boichenko Maryna. Formation of ethnopedagogical culture of the future teacher based on national values.

The article addresses the problem of forming the ethnopedagogical culture of future teachers based on national values as an essential component of their professional training. The relevance of the study is determined by contemporary sociocultural transformations, the need to preserve national identity, and the increasing role of the teacher as a bearer and transmitter of spiritual, cultural, and moral guidelines of society. The essence of the concepts "ethnopedagogical culture," "national values," and

“professional training of future teachers” is substantiated, and their interrelation within the system of pedagogical education is clarified.

The article emphasizes that national values—language, traditions, customs, rituals, folk pedagogical wisdom, and historical memory—serve as the substantive foundation for the formation of the ethnopedagogical culture of future teachers. The main pedagogical conditions contributing to the effective development of this culture in the process of professional training are identified, including the integration of ethnopedagogical content into educational components, the use of active and creative teaching methods, and the involvement of students in ethnographic and educational activities.

It is emphasized that a well-formed ethnopedagogical culture enables future teachers to realize the educational potential of national values in their professional activities and promotes the development of students’ national consciousness, patriotism, spirituality, and respect for the cultural heritage of the Ukrainian people. The materials of the article may be used in the training of future teachers and in improving the content of pedagogical education.

Key words: *ethnopedagogical culture, national values, future teacher, professional training, folk pedagogy, national identity, education.*

УДК 005.936.3-053.6:37.04]37.091.31

Владислав Великожон

Інститут професійної освіти НАПН України

ORCID ID 0009-0007-1783-5636

DOI 10.24139/2312-5993/2025.05/310-322

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність. *Креативні індустрії стають одним із ключових секторів економіки, що зумовлює попит на фахівців, здатних не лише виконувати художньо-творчі завдання, а й, генеруючи цікаві ідеї, розробляти стартапи, рентабельні бізнес-плани з метою подальшої їх реалізації в сучасній соціально-економічній практиці. Означений аспект нині практично не реалізується в сучасній системі професійної підготовки бакалаврів з графічного дизайну в Україні, що зорієнтована, переважно, на художньо-естетичну площину. Відтак розвиток підприємницької компетентності здобувачів вищої дизайн-освіти, у т.ч. бакалаврів з графічного дизайну, характеризується фрагментарністю й епізодичністю.*

Мета. *Розробити й обґрунтувати авторську методiku підготовки майбутніх бакалаврів з графічного дизайну до підприємницької діяльності у процесі здобуття вищої дизайн-освіти.*

Методи. *У ході дослідницького пошуку використано загальнотеоретичні методи аналізу й синтезу наукових джерел для виокремлення концептуальних напрямів розвитку підприємливості як ключового складника підприємницької компетентності; теоретичного моделювання – для створення модельної граф-схеми методики підготовки майбутніх бакалаврів з графічного дизайну до підприємницької діяльності у процесі здобуття вищої освіти. Застосування комплексного підходу забезпечило поєднання теоретичних і практичних засад дослідження.*